

Vergaderjaar 2023–2024

26 448

Structuur van de uitvoering werk en inkomen (SUWI)

Nr. 734

BRIEF VAN DE MINISTER VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 25 oktober 2023

Inleiding

Het is niet de bedoeling dat burgers in de problemen komen door fouten bij de overheid. In mijn junibrief over de Stand van de uitvoering sociale zekerheid 2023 (Kamerstuk 26 448, nr. 717) heb ik uw Kamer ervan op de hoogte gesteld dat UWV in een aantal gevallen een te hoge uitkering heeft toegekend als gevolg van een fout in de software van de Zelfstandigen Applicatie UWV (ZAU). Tevens kondigde ik in deze brief aan uw Kamer na de zomer te informeren over de afwikkeling hiervan. Dat doe ik middels deze brief.

In deze brief ga ik achtereenvolgens in op de achtergrond, de omvang, de oorzaak en het oplossen van de problematiek die is ontstaan als gevolg van de foutieve gegevensaanlevering via ZAU. UWV heeft in 2022 deze fout hersteld door het werkproces aan te passen. Dat licht ik in het navolgende nader toe. Tot slot geef ik toelichting op mijn besluit dat UWV niet terug hoeft te komen op de eerder afgegeven beschikkingen over de hoogte van de uitkering en dat de te veel betaalde uitkeringen niet worden teruggevorderd.

Achtergrond lege aanslagen ZAU

ZAU is een applicatie waarmee inkomstgegevens van zelfstandigen worden uitgewisseld tussen de Belastingdienst en UWV. Hierdoor hoeven betrokkenen niet zelf hun inkomstgegevens door te geven aan UWV. Het gaat om inkomstgegevens van zelfstandigen die een uitkering hebben op grond van onder meer de Ziektewet, WIA of ZEZ-regeling (de Zwangerschapsregeling voor zelfstandigen). Het kan ook gaan om de inkomensgegevens (als zelfstandige) van de partner van de uitkeringsgerechtigde, omdat het inkomen van de partner van invloed kan zijn op het

recht op en de hoogte van de toegekende toeslag op grond van de Toeslagenwet.

Eind 2021 heeft UWV ontdekt dat de Belastingdienst aanslagen via ZAU heeft aangeleverd die ten onrechte leeg waren: de aanslagen werden aangeleverd zonder dat daarop gegevens over de inkomsten als zelfstandige vermeld waren, terwijl betrokkenen in een aantal gevallen wel inkomsten als zelfstandige hadden genoten. Bij deze lege aanslagen is UWV er (ten onrechte) van uitgegaan dat betrokkenen geen inkomen als zelfstandige hadden genoten. De lege aanslag werd daarom zonder nader onderzoek door UWV afgehandeld. Het gevolg hiervan is dat UWV in voorkomende gevallen de uitkering definitief heeft vastgesteld zonder rekening te houden met de (eventuele) genoten inkomsten als zelfstandige.

Omvang van de problematiek

Op basis van een steekproef schat UWV dat in de jaren 2017 tot 2021 in ongeveer 15.000 uitkeringsgevallen de gegevens niet op correcte wijze via ZAU zijn verwerkt; de aanslag was leeg terwijl de uitkeringsgerechtigde of diens partner wel werkzaam was (geweest) als zelfstandige. Vervolgens heeft UWV via een steekproef onderzocht in hoeveel gevallen de lege aanslag heeft geleid tot toekenning van een te hoge uitkering. Op basis van die steekproef schat UWV dat het gaat om in totaal circa 250 uitkeringsgevallen en dat daar een totaalschadebedrag van circa 300.000 euro mee gemoeid is, voor de periode 2017 tot 2021.

Oorzaak en oplossing van foutieve gegevensaanlevering

De oorzaak van de foutieve gegevensaanlevering via ZAU is helaas nog niet achterhaald. De Belastingdienst onderzoekt dit. UWV is sinds 2022 in overleg met de Belastingdienst om de gegevensuitwisseling structureel te verbeteren. In afwachting van de uitkomst van dit proces heeft UWV de werkinstructies aangepast en acties uitgezet die nodig zijn als er een lege aanslag in ZAU wordt aangetroffen. Als een lege aanslag wordt aangetroffen, dan vraagt UWV nu de financiële gegevens uit bij de betrokken zelfstandige. Op basis van de verkregen gegevens wordt de hoogte van de uitkering vastgesteld en toegekend. Op deze manier leidt een lege aanslag niet meer tot een foutief vastgestelde uitkering.

Geen terugvordering van uitkeringen

In deze kwestie is sprake van onrechtmatig verstrekte uitkeringen, omdat bij de vaststelling ervan ten onrechte geen rekening is gehouden met de verdiensten als zelfstandige. Het juridische uitgangspunt is dat een ten onterechte betaalde uitkering na herziening van die uitkering wordt teruggevorderd. Alleen vanwege bijzondere of dwingende redenen in individuele gevallen, bijvoorbeeld omdat een burger door herziening en terugvordering in grote financiële moeilijkheden raakt, kan van gehele of gedeeltelijke terug- en invordering worden afgezien.

Op grond van de wet zouden de uitkeringen in principe herzien en teruggevorderd moeten worden. Ik besluit in dit geval UWV toe te staan hiervan af te wijken en niet over te gaan tot terugvordering. Dit sluit aan bij de wijze waarop UWV, vooruitlopend op dit besluit, is omgegaan met de afhandeling van onjuiste uitkeringen als gevolg van de foutieve gegevensaanlevering via ZAU.

Een belangrijke reden voor dit besluit is dat sprake is van een fout van de Belastingdienst c.q. UWV, die naar alle waarschijnlijkheid niet redelijkerwijs duidelijk was of duidelijk kon zijn geweest voor de betrokkenen.

UWV heeft aangegeven dat als UWV deze in het verleden gemaakte fouten zou willen herstellen, UWV alsnog een nader onderzoek zou moeten verrichten bij alle 15.000 uitkeringsgerechtigden bij wie in de jaren 2017 tot 2021 de hoogte van de uitkering is gebaseerd op «geen winst bij een lege aanslag». UWV zou dan alsnog de inkomensgegevens op moeten vragen bij al deze betrokkenen. Dit zou onnodig belastend zijn voor deze personen. UWV gaat er immers vanuit – zoals bleek uit het vorenstaande – dat naar schatting slechts aan 250 van deze 15.000 personen een te hoge uitkering is toegekend. Alleen wanneer zou blijken dat er sprake was van inkomsten als zelfstandige, zou UWV immers de uitkering – die in het verleden werd toegekend – alsnog moeten herzien en het te veel betaalde moeten terugvorderen.

Voor diegenen waarvoor bovenstaande geldt, is de verwachting dat het in veel gevallen niet redelijkerwijs duidelijk was – of had kunnen zijn – dat zij te veel aan uitkering hebben ontvangen. Bovendien kunnen deze vorderingen ver terug gaan in de tijd – namelijk tot 2017. UWV vindt het daarom niet wenselijk om deze personen na zo lange tijd alsnog te confronteren met een terugvordering en ik deel deze afweging.

Het huidige beleid op het gebied van terug- en invorderingen acht ik niet toereikend voor deze casus. Op onderdelen is hier al meer ruimte gecreëerd, maar bij fouten van de overheid ervaar ik dat de benodigde ruimte ten aanzien van het terug- en invorderingsbeleid er niet in alle gevallen is. Dat blijkt ook uit casussen waarbij UWV en de SVB buitenwettelijke oplossingen hebben gezocht om af te kunnen zien van onterecht verstrekte uitkeringsgelden. Om deze reden wordt in het kader van de herijking van het handavingsinstrumentarium onderzocht op welke wijze het terugvorderings- en invorderingsbeleid op dit punt kan worden gemoderniseerd.

De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid,
C.E.G. van Gennip